

Rola zasady DNSH dla wdrażania standardów ochrony drzew w projektach unijnych

Dotychczasowe doświadczenie z realizacji projektów unijnych wskazują na istniejące zagrożenia dla zieleni oraz drzew w trakcie realizacji inwestycji. Rozwiązaniem, które może zapewnić realną ochronę drzew jest, wprowadzona przez Komisję Europejską, nowa horyzontalna zasada DNSH (ang. Do No Significant Harm), czyli „nie czynić poważnych szkód” i dotyczy nieprowadzenia oraz niewspierania działalności, która powoduje znaczące szkody w środowisku. W szczególności zasada DNSH dotyczy potrzeby ochrony zielonej infrastruktury oraz stosowania standardów ochrony zieleni. Zastosowanie standardów ochrony drzew w inwestycjach finansowanych ze środków Unii Europejskiej może stać się przełomem w ochronie drzew w procesach inwestycyjnych. Dobra praktyka ochrony drzew w projektach unijnych może, poprzez efekt skali oraz oddziaływanie na inwestorów, projektantów, wykonawców oraz nadzór, zostać również wdrożona w trakcie realizacji inwestycji finansowanych z innych środków.

Zniszczenia zielonej infrastruktury i sposoby zapobiegania

Podczas inwestycji mogą wystąpić różne rodzaje zniszczenia drzew, zarówno te widoczne na pierwszy rzut oka, jak i te, które są mniej oczywiste. Wycinka drzew oraz widoczne uszkodzenie to najbardziej ewidentne szkody. Drzewa często są wycinane, aby zrobić miejsce w czasie budowy, nie koniecznie w miejscu powstającej infrastruktury.

Bardzo poważnym zniszczeniem jest uszkodzenia korzeni. Podczas prac budowlanych może dojść do uszkodzenia korzeni drzew, co może wpłynąć na ich zdrowie i stabilność. Korzenie są ważne dla podtrzymywania drzewa i dostarczania mu wody i niezbędnych składników odżywczych. Co więcej same korzenie, by żyć potrzebują powietrza.

W trakcie budowy może dojść do zagęszczenia (ubicia lub skompresowania) gleby wokół drzew, co poważnie ogranicza dostęp do tlenu i wody. Zagęszczenie gleby następuje nie tylko na placach budowy i nie tylko na skutek ruchu ciężkich pojazdów. Może do niego dojść również na skutek masowego ruchu ludzi lub lżejszych pojazdów. Lokalizowanie miejsc parkingowych wokół drzew wcześniej rosnących stanowi również poważne zagrożenie.

Zastosowane materiały budowlane, odpady itp. mogą zanieczyścić glebę wokół drzewa, co może wpłynąć na stan zdrowotności. W czasie prac budowlanych może zostać uszkodzona kora drzewa, która jest istotną częścią drzewa, ponieważ odpowiada za okrywanie i zabezpieczanie tkanek przewodzących, którymi odbywa się transport substancji między koroną a korzeniami.

Przebudowa terenu może także spowodować zmiany w naturalnym drenażu, co może mieć wpływ na osuszenie i ograniczenie dostępu do wody. W czasie prac budowlanych mogą występować wstrząsy i wibracje, które mogą być szkodliwe dla drzew, zwłaszcza jeśli są one

silne i trwają przez dłuższy czas. Prace budowlane mogą wpłynąć na poziom wód gruntowych, co z kolei może mieć wpływ na zdrowie drzewa.

Podczas prac budowlanych drzewo może być uszkodzone mechanicznie, szczególnie jeśli prace odbywają się blisko korony. Jeśli nowa inwestycja powoduje zmiany w dostępie światła do drzew, może to wpłynąć na ich zdrowie i wzrost.

Jak widać z powyższych sytuacji skala zagrożeń dla drzew w trakcie inwestycji i przedsięwzięć budowlanych jest olbrzymia. Bardzo ważny jest też fakt, że straty i zniszczenia mogą się ujawniać po latach od przeprowadzenia inwestycji - stwarzając zagrożenia nie tylko dla drzew ale również bezpieczeństwa ludzi i mienia.

Aby minimalizować szkody w czasie inwestycji, można zastosować różne techniki ochrony drzew, takie jak użycie płyt ochronnych wokół korzeni, monitorowanie warunków glebowych i wodnych, oraz współpraca z ekspertami ds. arborystyki i inżynierami ds. krajobrazu. Istotne jest również uzyskanie odpowiednich zezwoleń i przestrzeganie przepisów dotyczących ochrony drzew i środowiska naturalnego. Jednak jednym z najskuteczniejszych metod ochrony drzew jest stosowanie standardów ochrony drzew i zieleni. Stosowanie zasady DNSH (Do No Significant Harm) w kontekście ochrony drzew ma na celu zapewnienie, aby rozwój i realizacja działań nie miała znaczącego negatywnego wpływu na środowisko i zasoby naturalne, a raczej przyczyniała się do ich ochrony i zrównoważonego wykorzystania. Aktualna Umowa Partnerstwa przyjęta przez Komisję Europejską i Rząd Polski na lata 2021-202 w rozdziale dotyczącym zasady DNSH wyraźnie wskazuje na potrzebę ochrony drzew. Zapisy kluczowej dla programowania funduszy unijnych Umowy wskazują by „właściwe instytucje zarządzające zapewnią, aby w ramach realizowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych uwzględniane były zagadnienia związane z ochroną zieleni. Mając na uwadze ochronę różnorodności biologicznej i potrzebę adaptacji do zmiany klimatu (w szczególności na obszarach miejskich), wycinka istniejących drzew i krzewów będzie ograniczona do minimum w trakcie realizacji projektów współfinansowanych ze środków polityki spójności.” Umowa Partnerstwa zaleca też stosowanie standardów ochrony zieleni: „instytucje zarządzające będą dokładały starań, aby w ramach realizowanych przedsięwzięć uwzględniane były zagadnienia związane z ochroną zieleni (np. poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni tam, gdzie zostały one opracowane i przyjęte).” Szczególna dbałość o tereny zielone powinna być realizowana w projektach rewitalizacyjnych, które nie mogą obejmować wycinki drzew i krzewów ani zwiększania powierzchni nieprzepuszczalnych w miastach (placów, rynków itp.), chyba że udokumentowano zagrożenie z ich strony.

Tab.1. Najczęstsze przyczyny zniszczeń i uszkodzeń drzew

OGŁAWIANIE DRZEW

Gwałtowna redukcja korony drzewa powoduje zmniejszenie możliwości produkcji substancji odżywczych (cukrów) i w efekcie niedostateczne odżywianie korzeni i ich zamieranie. Aby drzewo mogło funkcjonować pomiędzy koroną a korzeniami musi być zachowana równowaga.

MECHANICZNE USZKODZENIE KORZENI

Uszkodzenia mechaniczne, obcięcie i obszarpanie korzeni (wykopy, rowy pod instalacje, wkopanie krawężników) powoduje gwałtowną redukcję i zamieranie korzeni, co prowadzi do ograniczenia możliwości dostarczania wody do korony drzewa, ale też prowadzi do zaburzenia statyki drzewa i zwiększenia ryzyka jego wywrócenia się.

RUCH CIĘŻKICH POJAZDÓW I ZAGĘSZCZANIE GRUNTU

Ruch ciężkich pojazdów i nieodwracalne zagęszczenie gruntu powodujące trwałe odcięcie dostępu tlenu do korzeni. Dodatkowo - uszkodzenie konarów i pnia drzewa.

NAWIERZCHNIE NIEPRZEPUSZCZALNE

Utworzenie nawierzchni bitumicznej, zagęszczonej, nieprzepuszczalnej wokół drzew rosnących wcześniej w "otwartej przestrzeni", odcina dopływ tlenu, wody substancji odżywczych, powodując odroczone w czasie zamieranie korzeni i całego drzewa.

SKŁADOWANIE MATERIAŁÓW POD DRZEWAMI

Składowanie materiałów w strefie korzeniowej powoduje odcięcie dostępu tlenu do korzeni, zanieczyszczenie gleby (zmianę pH), uszkodzenie konarów i pnia drzewa

PRZESUSZENIE KORZENI

Przesuszenie korzeni żywicielskich następujące w efekcie zdjęcia warstwy wierzchniej gleby oraz odwodnienia terenu, czy obniżenie terenu wokół drzewa, skutkuje zaburzeniem funkcjonowania korzeni i osłabieniem statyki drzewa.

NADSYPYWANIE, ZMIANA STOSUNKÓW WODNYCH Nadsypywanie, podnoszenie poziomu gruntu w terenie skutkujące ograniczeniem dostępu tlenu do korzeni, ale też zmiana stosunków wodnych, np. zalanie terenu wodą – „utopienie korzeni”.

PARKOWANIE SAMOCHODÓW W RZUCIE KORONY Nadsypywanie, podnoszenie poziomu gruntu w terenie skutkujące ograniczeniem dostępu tlenu do korzeni, ale też zmiana stosunków wodnych, np. zalanie terenu wodą – „utopienie korzeni”.

LOKALIZOWANIE OBIEKTÓW "KOLIDUJĄCYCH" z rozrastającym się drzewem, jak np. billboardów, wiat przystankowych, znaków drogowych, innych obiektów, których użytkowanie będzie stawać w konflikcie z rozwojem korony drzewa, czy też instalowanie w rzucie korony latarni.

Przegląd zapisów dotyczących ochrony drzew w 16-stu programach regionalnych

Przyjęta Umowa Partnerstwa miała znaczący wpływ na uwzględnienie potrzeby ochrony drzew oraz wdrażanie standardów ochrony drzew w 16-stu programach regionalnych. Poniższe zestawienie obrazuje wprowadzone zmiany.

W programie **Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027** brak jest zapisów o drzewach. W konsultacjach zgłaszano problem i potrzebę uwzględnienia standardów ochrony

drzew - uzyskano oficjalne zapewnienie o ich uwzględnieniu na poziomie Uszczegółowienia FEDS oraz szczegółowych kryteriów (patrz niżej).

W programie **Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027** uwzględniono potrzebę ochrony drzew w celu szczegółowym Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego. W dokumencie przeczytać można, że „Zamierza się w związku z tym objąć wsparciem działania polegające m. in. na przywracaniu zdegradowanym terenom zieleni i zbiornikom wodnym ich pierwotnych funkcji, realizacji zbiorników wodnych, wymianie szczelnych powierzchni gruntu na przepuszczalne, zwiększaniu powierzchni terenów zielonych, nasadzeniach drzew i krzewów, tworzeniu łąk kwietnych, ogrodów deszczowych oraz zazielenianiu elementów infrastruktury miejskiej (np. murów, dachów, torowisk). Jako jeden z elementów adaptacyjnych przewiduje się również wsparcia powstawania i odbudowy alei i zadrzewień przydrożnych, co pozytywnie wpłynie na zaadoptowanie do zmian klimatu istniejącej infrastruktury transportowej, poprawi komfort mieszkańców korzystających z tej infrastruktury, a także zwiększy absorpcję gazów cieplarnianych. Ważnym obszarem wsparcia będą również działania związane z wykonywaniem zabiegów pielęgnacyjnych drzew w celu przedłużenia ich żywotności.” (str. 77).

Potrzebę stosowania standardów ochrony drzew w programie Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 uwzględniono w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. W zapisach celu wskazano, że „W ramach projektów rewitalizacyjnych nie będzie możliwości realizowania projektów polegających na przebudowie i modernizacji infrastruktury dróg lokalnych i parkingów w celu poprawy dostępności do rewitalizowanego obszaru oraz modernizacji i remontów części wspólnych budynków wielorodzinnych. Nie przewiduje się również możliwości budowy nowych budynków. Promowane będą projekty wpisujące się w założenia Nowego Europejskiego Bauhausu. W przedsięwzięciach rewitalizacyjnych należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni.”

W programie **Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR) uwzględniono potrzebę zachowania zielonej infrastruktury w zapisie: „Na każdym etapie realizacji projektu rewitalizacyjnego należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie istniejącej zielonej infrastruktury, w szczególności ochronę drzew, dążąc do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych.”

W programie **Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich wskazano, że „W projektach rewitalizacji należy

szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (181) Dodatkowo „W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni.” (str. 183)

W programie **Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich wskazuje się, że „W projektach rewitalizacyjnych należy dążyć do zachowania i rozwoju zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochrony drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 175 oraz str. 179).

W programie **Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich zapisano, że „W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 192)

W programie **Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027** w celu szczegółowym Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia znalazł się zapis, że „Planowane są również takie działania jak zakładanie łąk kwietnych, stanowiących pokarm dla naturalnych zapylaczy czy zazielenianie prowadzące do odtworzenia różnorodności biologicznej odmian drzew, krzewów, roślinności, które naturalnie występuje na Mazowszu, odmian przystosowanych do warunków lokalnych, a jednocześnie asymilujących duże ilości CO₂. /.../. W ramach typu projektu: Rekultywacja składowisk odpadów komunalnych wsparcie obejmie zamknięcie i zrehabilitowanie składowisk odpadów komunalnych z odzyskiem biogazu poskładowiskowego. Dla przywrócenie wartości użytkowej terenu, w szczególności funkcjonalności przyrodniczej przewidziano np. nasadzenia miododajnych łąk kwietnych, drzew i krzewów, zazielenianie, zadrzewianie lub inne zagospodarowanie gruntu, przywracające jego wartość użytkową i potencjał rozwojowy.” (str. 820).

W programie **Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027** w celu szczegółowym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej przewidziano „Działania polegające np. na

nasadzeniach drzew, instalacji elementów zielonej infrastruktury, czy też wymianie oświetlenia ulicznego będą wspierane wyłącznie jako element większych inwestycji dotyczących budowy infrastruktury pieszo-rowerowej oraz budowy i przebudowy infrastruktury transportu publicznego. (str. 89)

W programie **Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich wskazano, że „Należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 177) Dodano również w programie zapis: „Należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str 184)

W programie **Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich znalazł się zapis: „Biorąc pod uwagę potrzebę adaptacji do zmian klimatu, w tym, ochronę różnorodności biologicznej, usługi ekosystemowe świadczone przez zieleń (w szczególności na obszarach miejskich), w ramach realizacji projektów zintegrowanych, zapewniona będzie ochrona istniejących terenów zielonych, w tym, w szczególności drzew. Tworzenie dużych powierzchni uszczelnionych (np. pokrytych betonem) nie będzie dozwolone.” (str. 173).

W programie **Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027** na potrzebę ochrony drzew zwrócono uwagę w Strategii Programu „Mając na uwadze ochronę różnorodności biologicznej, usługi ekosystemowe świadczone przez zieleń oraz potrzebę adaptacji do zmiany klimatu (w szczególności na obszarach miejskich), w ramach przedsięwzięć infrastrukturalnych zapewniona będzie ochrona zielonej infrastruktury, w tym w szczególności drzew.” (str 13). W celu szczegółowym Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego wskazano, że „W ramach celu szczegółowego przewiduje się projekty dotyczące adaptacji terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażane działania będą dotyczyć m.in.: zagospodarowania wód opadowych, zwiększania powierzchni terenów zielonych, nasadzenia drzew, zielonych przystanków, tworzenia zielonych dachów i ścian, sztucznych mokradel miejskich, lasów miejskich, placów zalewowych, sieci zielonych korytarzy (pełniących funkcję korytarzy wentylacyjnych).” (str. 53). W celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich wskazano, że

„W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 97). I dalej „W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 101).

W programie **Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich wskazano, że „W ramach prowadzonej interwencji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikać tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 132)

W programie **Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich znalazł się zapis „W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych, , oraz uwzględniające założenia Nowego Europejskiego Bauhausu.”(str. 156). Dodano również, że „W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.” (str. 163).

W programie **Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich zwrócono uwagę, że „Z uwagi na postępujące zmiany klimatu, premiowane będą projekty zwiększające /zachowujące istniejące tereny zielone i drzewa (preferujące powierzchnie biologicznie czynne), zapobiegające tworzeniu dużych uszczelnionych powierzchni pokrytych betonem oraz stosujące rozwiązania energooszczędne.”

W programie **Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027** w celu szczegółowym Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia znalazły się zapisy „Wyzwaniem dla regionu jest także niezadawalająca jakość powietrza atmosferycznego w wyniku emitowanych do atmosfery zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, w szczególności pyłów zawieszonych (PM_{2,5} i PM₁₀) oraz wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych, zwłaszcza pod postacią rakotwórczego benzo(a)pirenu. W wyniku emitowanych do atmosfery zanieczyszczeń pyłowych i gazowych podejmowane będą inwestycje w rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury na terenach zurbanizowanych, która przyczyni się do efektywnej absorpcji i rozpraszania pyłów, a także gazów oraz hałasu. Działania te będą realizowane w postaci utworzenia i rozwoju trwałych użytków zielonych o właściwościach retencyjnych m.in. parków miejskich, niskiej zieleni i zadrzewień, zielonych ścian i dachów budynków, zielonych przystanków i torowisk oraz otwartych zielonych przestrzeni.” (str. 102)

Jedne z najbardziej kompleksowych zapisów dotyczących ochrony drzew znalazły się w programie **Fundusze Europejskie dla Śląska 2021-2027**. W celu szczegółowym Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych znalazł się zapis „Przy realizacji inwestycji zalecane jest wykorzystanie dobrych praktyk w zakresie ochrony środowiska, w szczególności standardów ochrony drzew.” (str. 144). W celu szczegółowym Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej wskazano, że „Przy realizacji inwestycji zalecane jest wykorzystanie dobrych praktyk w zakresie ochrony środowiska, w szczególności standardów ochrony drzew (<https://www.gov.pl/web/nfosigw/standardy-ochrony-drzew> oraz <http://drzewa.org.pl/standardy/>).” (str. 177). Tożsame zapisy znalazły się również w celach szczegółowych: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej (str. 218)

W programie **Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027** w celu szczegółowym Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego znalazł się zapis „Wdrażane również będą działania zapobiegające utracie różnorodności biologicznej i spójności ekosystemów miejskich np. poprzez zadrzewienia, parki kieszonkowe i parki miejskie skwery.” (str. 68).

Jak widać z powyższego zestawienia kwestia ochrony drzew oraz stosowania standardów ochrony zieleni w kontekście zasady DNSH została w różnym stopniu uwzględniona w poszczególnych regionach.

Standardy ochrony drzew w praktyce

Ułatwieniem dla stosowania zasady DNSH dla ochrony drzew i zieleni są standardy. Najbardziej uniwersalnymi i szeroko uzgodnionymi standardami ochrony drzew i zieleni w aspekcie stosowania zasady DNSH są standardy wypracowane przez Fundację EkoRozwoju,

we współpracy ze Stowarzyszeniem Ochrony Krajobrazu w ramach projektu „Drzewa dla zielonej infrastruktury Europy” finansowanego ze środków programu LIFE Unii Europejskiej, które dostępne są na stronie <http://drzewa.org.pl/standardy/>. (standardy te cytowane są również w programach regionalnych - zarówno ze wskazanego adresu, jak i ze strony Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej). Pakiet standardów obejmuje diagnostykę, proces inwestycyjny oraz cięcia i pielęgnację.

Na etapie wdrażania programów regionalnych standardy ochrony drzew i zieleni wprowadzane są w kryteriach wyboru projektów w zakresie kryteriów dotyczących zasady DNSH. Rozwiązania wprowadzane przez Komitety Monitorujące są odmienne w różnych regionach. W przypadku części województw zapisy takie przyjęto dla wszystkich projektów inwestycyjnych w innych przyjmowane one są dla poszczególnych działań oraz naborów.

W programie **Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027** w przypadku przedsięwzięć inwestycyjnych kryterium DNSH dla wszystkich inwestycji „uznaje się za spełnione gdy w trakcie realizacji tych przedsięwzięć stosowane będą standardy ochrony drzew i zieleni”. (https://rpo.opolskie.pl/wp-content/uploads/2023/03/7.Za%C5%82.-do-Uchw-KM-nr-7_kryteria-%C5%9Brodowiskowe_EFRR.docx).

W programie **Fundusze Europejskie dla Mazowieckiego 2021-2027** w kryteriach wyboru wszystkich projektów EFRR FEM 2021-2027- w zakresie kryterium 8. Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju, w tym z zasadą „nie czyni poważnych szkód” (Do No Significant Harm) zapisano wymagalną potrzebę stosowania standardów ochrony zieleni i drzew: „Projekt jest zgodny z ww. zasadami, w szczególności, jeśli wnioskodawca dołoży starań, aby: 4) zachować i rozwijać zieloną infrastrukturę, zwłaszcza drzewa, w całym cyklu projektowym, m.in. przez stosowanie standardów ochrony zieleni (w tym właściwą organizację prac budowlanych): <https://www.gov.pl/web/nfosigw/standardy-ochrony-drzew> oraz <http://drzewa.org.pl/standardy/>”

W programie **Fundusze Europejskie dla Dolnośląskiego 2021-2027** wymagalną potrzebę stosowania standardów drzew i zieleni wyminiono w kryteriach wyboru projektów EFS, EFRR FEDS 2021-2027. w zakresie kryterium 19. Zgodność projektu z zasadą zrównoważonego rozwoju i DNSH „W przypadku ochrony drzew, których wymogi dotyczą projektów infrastrukturalnych, należy odnieść się do przyjętych rozwiązań adekwatnie do zakresu i stopnia realizacji projektu, w oparciu o obowiązujące na danym obszarze gminy, w której realizowany jest projekt - lokalne standardy ochrony drzew i innych form zieleni. Jeżeli standardy na obszarze realizacji projektu nie zostały określone należy wówczas w projekcie uwzględnić „Standardy ochrony drzew i innych form zieleni w procesie inwestycyjnym” dostępne na stronie <http://drzewa.org.pl/standardy/>. Jeżeli zastosowanie standardów nie jest możliwe ze względu na stopień zaawansowania realizacji projektu - należy opisać jakie rozwiązania w zakresie ochrony drzew i zieleni zastosowano lub planuje się do zastosowania adekwatnie do zakresu i etapu realizacji projektu. Jeżeli realizacja projektu infrastrukturalnego nie oddziałuje na drzewa (np. inwestycje punktowe, obiektowe, termomodernizacja), odpowiednie uzasadnienie należy przedstawić w niżej wymienionym załączniku. Weryfikacja kryterium na podstawie załącznika do wniosku o dofinansowanie

„Analiza oddziaływania na środowisko, z uwzględnieniem odporności na zmiany klimatu , a także z uwzględnieniem zasady „nie czynić znaczącej szkody” (zasady DNSH)”.

W innych regionach zapisów dotyczących stosowania standardów ochrony drzew należy poszukiwać w kryteriach do poszczególnych działań oraz naborów. Praktyka wskazuje, że pojawiają się one coraz częściej i stają się dobrą praktyką w zakresie ochrony drzew w świetle realizacji zasady DNSH.

czerwiec 2023. Wersja 1.0

Publikację przygotowano dla potrzeb **Instytutu Drzewa** <https://instytut-drzewa.pl>

Autor: Krzysztof Smolnicki; Współpraca Kamil Witkoś-Gnach

O autorze: Krzysztof Smolnicki lider społeczny, ekolog, trener, autor szeregu publikacji dotyczących społecznej kontroli nad wydatkowaniem funduszy publicznych, w tym z UE. Aktywnie działa w Polskim Alarmie Smogowym oraz Ruchy Przyjaciół Drzew; prezes Fundacji EkoRozwoju, wiceprezes Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć.